

KÜRESELLEŞME VE KENT KİMLİĞİ: KENTSEL DEĞERLERİN KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE AŞINMASI

Globalization and Urban Identity: Erosion of Urban Values in Globalization Process

Dr. Eylem BEYAZIT

Mustafa Kemal Üniversitesi, ebeyazit@mku.edu.tr

Prof. Dr. Muharrem GÜNEŞ

Mustafa Kemal Üniversitesi, muharremgunes@mku.edu.tr

Bayazıt, E. & Güneş, M. (2017), Küreselleşme ve Kent Kimliği: Kentsel Değerlerin Küreselleşme Sürecinde Aşınması, International Journal of Academic Value Studies, Vol: 3, Issue:9; pp:323-331 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

23/03/2017

Makale Yayınlanma Tarihi

The Published Date

31/03/2017

Anahtar Kelimeler

Kent, Küreselleşme, Kent Kimliği, Kentsel Değerler

Keywords

City, Globalization, Urban Identity, Urban Values

JEL Kodları: F60, R00

ÖZ

Küreselleşme süreci, kentleri ve kent kimliklerini gerek yerel gerekse küresel dinamikler üzerinden etkilemektedir. Günümüzde, neoliberal doğrultuda piyasa odaklı küresel kapitalist çerçevede oluşan sürecin sonucunda, kentler arası bir yarıştan söz konusudur. Artık bu yarışta var olabilmek için kentlerin markalaştırılması gibi vurgular ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayrıca kentsel dönüşüm, kentsel yenileme, soylulaştırma, kentsel koruma gibi kentsel politikalar da kentleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bu süreçte kentlerin kimliği, girişimci kentler ya da marka kentler olgusu sıklıkla dile getirilmektedir. Bu bağlamda küreselleşme ile birlikte hız kazanan kentsel düzenlemeler kentin kimliğinden de bir parça götürmektedir. Tarihsel ve kültürel kimlik öğelerinin değişimi küreselleşme ile birlikte kentte kimlik değişimine neden olmaktadır.

Sermayenin kentleşmesi, kentler için yeni bir aşamayı işaret ederken, üzerinde en az durulan konuların başında kentlerin kimliklerinin değişimi gelmektedir. Özellikle, özgün kentsel değerlerin yerini yeni küresel değerlere bırakması, kentsel kimlikteki asıl kırılmaların nedeni durumundadır. Bu çalışmada kentsel değerlerin küresel değerler üzerinden değişim/dönüşümü ele alınmaktadır. Küreselleşme sürecine denk gelen yeni kent algısı, kentsel kimlikte kırılmalara neden olurken, şimdiden geleceğin kentlerinin nasıl şekilleneceği konusunda yeni pencereler açmaktadır.

ABSTRACT

The process of globalization affects cities and urban identities both locally and through global dynamics. Nowadays, as a result of the process that takes place in the market-oriented global capitalist framework in the neo-liberal direction, there is a race between cities. Now, in order to be able to exist in this race, the emphasis on the branding of cities has begun to come to the forefront. In addition, urban policies such as urban regeneration, urban renewal, gentrification, and urban conservation also affect cities considerably. In this process, the identity of cities, the cases of entrepreneur cities or brand cities are often mentioned. In this context, urban regeneration, which is accelerating with globalization, also takes a part of the identity of the city. The change of historical and cultural identity causes the change of identity in the city with globalization.

While urbanization of the capital is pointing to a new stage for the cities, change of the identities of the cities is the issue that has been least emphasized. Especially, the fact that the original urban values are replaced by the new global values is the cause of the actual breaks in the urban identity. In this study, the change/transformation of urban values over global values is considered. The new urban sensation, which corresponds to the globalization process, opens up new windows about how cities of the future will be shaped, while causing urban identities to break.

1. GİRİŞ

Küreselleşme ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönleri olan bir süreçtir ve çok geniş bir etki alanına sahiptir. Hiç şüphesiz etkileme alanının en somut olduğu mekânlar da kentlerdir. Kentler tarihsel süreç incelendiği zaman sürekli bir değişim olgusu içerisindedirler. Fiziksel, mekânsal, siyasal, sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda gerçekleşen bu değişim olgusu kentler için kaçınılmaz bir realitedir. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte kentsel mekânlarda hissedilir derecede değişimlere tanık olmaktadır. Günümüzün değişen kent tanımında en önemli rolü küreselleşme üstlenmiştir. Küreselleşme ile birlikte kentlerde

mekânlar değişirken, kimlik de aynı şekilde değişmekte; kapitalist ilişkiler kentin kimliğini dönüştürmektedir. Türkiye'deki kentler de bu yönde bir değişim içerisinde.

Küreselleşme süreci ile birlikte kentler siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yeni roller üstlenmiş, kentler yüklendikleri bu roller gereği birbirleriyle yarışa sokulmuştur. Kentler arasındaki rekabetin hızlanmasıyla birlikte; kentsel mekânda, kent yönetiminde ve kentsel yaşamda yaşanan her türlü gelişme kent bilim alanında kavramlara yeni anlamlar yüklenmesine ve "mega kent", "dünya kenti", "küresel kent", "sürdürülebilir kent", "marka kent", "sürekli ve dengeli gelişen kent" gibi yeni kavramların ortaya atılmasına neden olmuştur. Farklılıklarını arttırarak sermayenin dikkatini çekebilen ve bu yarışta kazanmaya çalışan kentlerin yanında yarışmayı devam ettiremeyip "oyun dışı" kalan kentler de belirmeye başlamıştır.

Küreselleşme süreci, kentleri ve kent kimliklerini yerel, ulusal ve küresel dinamikler üzerinden etkilemektedir. Günümüzde, neoliberal piyasa temelli bir küresel kapitalist çerçevede oluşan bu gelişmelerin de bir sonucu olarak, kentler arası bir yarıştan söz edilmeye ve kentlerin pazarlanması ve bu amaçla da markalaştırılması gereği vurgulanmaya başlanmıştır. Bunun yanında, kentsel dönüşüm ya da bunun gibi bazı ulusal, ulusal-yerel, küresel ortaklı politikalar da kentleri önemli ölçüde etkilemektedir. Bu süreçte kentlerin kimliği, girişimci kentler ya da marka kentler olgusu sıklıkla dile getirilmektedir. Bu bağlamda küreselleşme ile birlikte hız kazanan kentle ilgili düzenlemeler kentin kimliğini erozyona uğratmakta; tarihi ve kültürel kimlik öğeleri küreselleşme ile birlikte kentte kimlik deformasyonuna neden olmaktadır (Beyazıt ve Gül, 2013).

2. KÜRESELLEŞME VE DEĞİŞEN KENT ALGISI

Gündemde geniş yer tutan küreselleşme tartışmaları incelendiğinde, kavrama farklı içerik ve anlamlar yüklendiği gözlenmektedir. Küreselleşme kavramı ekonomiden siyasete, sosyal politikadan kültüre, çevre sorunlarından toplumsal ve gündelik yaşama, yaşamın her alanında var olan değişimi anlatmak üzere kullanılmaktadır.

Kapitalizmin başta ekonomik olmak üzere ideolojik, yönetsel ve kültürel bağlamda dünyayı kuşatması anlamını taşıyan küreselleşme; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, yasal ve uluslararası boyutları olan, yerel kültürlerin ve sosyal bağların önemini asgari düzeye indirdiği, ulus devletlerin belirleyiciliğinin azaldığı ve niteliklerinin değiştiği bir süreçtir (Held, 1995:190; Demirer ve Torunoğlu, 1997:102). Küreselleşme ile merkez ülkelere yığılmış olan sermayenin dünya ölçeğinde hareket etmesiyle söz konusu sermayenin uygun mekânlara doğru kaydırılması süreci başlamıştır (Sarıoğlu, 2005:28).

Küreselleşme Keyman'a göre (2002:36) homojenleşmeyle birlikte heterojenleşmenin, evrenselleşme kadar yerelleşmenin, modernleşmeyle birlikte gelenekleşmenin, benliğin yanında farklılığın da gündeme geldiği, birbirleriyle çelişkili beraberliğin yaşandığı bir dönemdir. Küreselleşme, kapitalizmin eşitsiz gelişme kuralını göz ardı ederek, ulusal-bölgesel dengesizlikleri hiçe sayarak, yaklaşımını yerelin var olan koşulları üzerinden değerlendirmektedir. Artık küreselleşme karşısında yerelleşme kavramı yeni anlamlar kazanıp, yoğun özelleştirme politikaları ile devletin küçültülmesi kurgusu çerçevesinde öne çıkarılması gereken bir unsur olarak görülmeye başlanmıştır (Göktürk ve Kavili, 2000; 2002).

Doğa ile uygarlık dünyasının bir türevi olarak kabul edilen ve uygarlık tarihinin gelişimine paralel şekilde dönüşüp biçimlenen kent kavramı, değişen oyuncular ve onların değişen rolleri ile başlayıp biten, iç içe geçmiş çok çeşitli öykülere sahne olmaktadır (Çağlar vd., 2006). Küreselleşme süreciyle birlikte özellikle 80'li yıllarda gelişen ve yeni bir sürece giren dünya ekonomisinin büyük kentlerle olan etkileşim ve bu kentlerde ortaya çıkan değişim sonucu yeni kent tipleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu süreç ile birlikte kentlerin işlevleri değişmekte, daha önce devletlerarası olan etkileşimlerin çoğu artık kentler arasında gerçekleşmekte,

kentler arasındaki rekabet artmakta, kentlere yeni ekonomik, politik ve kültürel işlevler yüklenmektedir (Keskinok, 2006:166).

Rondinelli ve arkadaşları (1998) 21. yüzyılı küresel yüzyıl olarak görmekte ve küreselleşmeyi uluslararası ticaretin ivme kazanması, yatırımların ve iletişimin artması, işletmeler açısından sınırların ortadan kalkması olarak yorumlamaktadırlar. Bu süreçte kentler, ekonomik gelişmeler içerisinde kendi konumlandırmalarını yapmakta; bu dönemde kentlerin yapılarını belirlemede üretim faktörlerinin küresel anlamda geçişleri etkili olmaktadır. İş alanlarında yaşanan büyümeler kentlerde yeni kent merkezlerini belirlemekte ve yaşam alanları kent dışına doğru kaymakta ve bu şekilde kentler “daha esnek yaşam alanları” haline getirilmektedir. Küreselleşme ile birlikte özellikle metropol kentlerde yaşanan bu dönüşüm kent ekonomisinin “uluslararasılaşmış bir sektör” haline dönmesine neden olurken bu dönüşüm; kent ekonomisinin mekâna bağlı olarak örgütlenmesi, sosyal yeniden üretim yapılarının oluşumu ve işgücü sürecinin örgütlenmesi şeklinde kategorize edilebilecek bir şekilde gelişmektedir (Rondinelli vd., 1998; Sassen, 2000).

Kentsel mekânlar neoliberalleşme dalgalarında stratejik öneme sahip roller üstlendiklerinden dolayı, kapitalist sistem de içine girdiği her kriz sonrası kentler üzerinde farklı uygulamalar geliştirmiştir. Neoliberal politikalar ile birlikte üretimin coğrafi ölçeğinde ve kentler arası hiyerarşideki dönüşümler, küresel kent/dünya kenti kavramları, kentlerde yeni rant alanları, kentsel rantın yeniden bölüşümü ile kazanan ve kaybeden gruplar, küresel ekonominin ortaya çıkardığı yeni merkezler, yeni üretim süreçleri ve ortaya çıkan yeni sanayi merkezleri, yerel yönetim-demokrasi ilişkileri, yeni işbölümüne bağlı olarak ortaya çıkan sınıfsal katmanlaşmalar ve bunların mekânsal tercihleri ile şekillenen yeni kentsel ayrışmalar gibi olgular kentsel mekânın odağına oturmuştur (Türkün ve Kurtuluş, 2005:10).

“Küresel kentler ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve mekânsal özellikleri bakımından diğer metropol kentlerden ayrılmaktadır. Ekonomik yönüyle küresel kentler üretimden çok tüketime yönelmiş kentler olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel kentleri diğer büyük kentlerden ayıran en önemli özelliği dünya ekonomisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olmalarıdır. Küresel kentler, ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı, malların, hizmetlerin ve ham maddelerin işlenerek diğer kentlere, bölgelere ve ülkelere ihracatın yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan merkezlerdir. Küresel kentler çok uluslu şirketlerin merkezinin bulunduğu ve dünya çapında finans hareketlerinin var olduğu kentler olmakla birlikte makro düzeyde dünyanın ekonomik ve siyasal kaderini etkileyebilecek kararlar alabilen ve dünyanın ekonomisine yön verebilen kentler niteliğindedir” (Kayan, 2015:265).

“Küresel kent” olgusunu çalışmalarının odak noktası yapan Sassen’e göre (1998:20), kent gerçekten yeni istekler için mekân oluşturmaktadır. Küresel sermaye büyük kentlerde genelde kenti “örgütsel ticari mal” olarak; kent nüfusunun dezavantajlı sektörlerini de uluslararasılaşmış sermayenin varlığı olarak kullanmaktadır. Kent mekânını özelleştirmek ve uluslararası aktörler tarafından yeni mekânlar oluşturmak “kimin kenti?” sorusunu akla getirmektedir (Harvey, 2003:330).

Bu dönem “kapitalizmin yeniden tezahürü” olarak nitelenip yeniden yapılanmaktadır. Sistemin yeniden yapılanmasında en önemli yapı taşlarını da kentsel mekânlar oluşturmaktadır (Scott, 2001; Öncü ve Weyland, 2007; Harvey, 2008; Harvey, 2009; Gül ve Ergun, 2010; Tümtaş, 2012; Ergun vd., 2013). Öyle ki bu dönemde kentler, sermaye birikim sürecinin ana mekânları olarak görülmektedir. Keynesyen anlayışın yerini alan neoliberal anlayış bu bağlamda kentlerin ulusları sürükleyen sermaye birikim sürecinin ve kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretildiği mekânlar olduğuna işaret etmektedir (Keyman ve Koyuncu Lorasdağı, 2010:16).

Bu yeni dönemde küreselleşmenin önemli bir ayağını temsil eden yerelleşme uygulamaları ile birlikte temelinde kentlerin yer aldığı ilişki ağları ortaya çıkmakta ve kentler kapitalizmin

yeniden yapılanması için ana ölçek görevi görmektedir (Tümtaş, 2009). Bu süreçte, küresel sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda kentsel politikalar uygulanmaya başlanmakta ve kentlerin birtakım avantajları ortaya konulup rekabet edilebilirliği ön plana çıkarılarak sermayenin kullanımına sunulması hedeflenmektedir (Davies ve Imbroscio, 2017).

Sermayenin bu şekilde sınırsızca güçlenmesinin arkasındaki temel neden kentsel mekânın oluşumunda yarışmacı anlayışın ortaya çıkmasıdır. Bu dönemi Harvey (1978:85) "sermayenin kentleşmesi" olarak tanımlamaktadır. Şengül'e göre (2001:13) artık sermaye kentlerde de egemen olmak istemekte, yerel birimlere dayatılan bir süreç başlamakta ve kentler bu ortamda yaşayabilmek için rekabet etmek durumunda kalmaktadırlar. Böyle bir ortamda kentler sermaye birikim süreçlerinin tam merkezinde yer almaktadır. "Küresel rekabet ortamında akışkan küresel sermayeyi kendilerine çekme yarışı kentler için 'kaybedenlerin yarışına' ve/veya 'daha dibe yarışa' dönüşmektedir" (Ergun vd., 2013:61). Kentlerin bir rekabet ortamına girmesi ve yarışan kentler olgusu ile birlikte kentsel mekânda değişim araçları bir kentsel birikim stratejisi haline gelmiştir (Smith, 2006:26).

3. KENT KİMLİĞİNİN KÜRESEL SÜREÇTE DÖNÜŞÜMÜ

Küreselleşme süreciyle birlikte kentsel mekân bir değişim ve dönüşüm yaşarken ve farklı sermaye-mekân müzakerelerine sahne olurken, kuşkusuz bu süreçte mevcut kentsel kimlik de bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadır.

Kent kimliği; kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel, çevresel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin karşılıklı etkileşimle oluşturulduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir bir nitelik taşıyan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlük olarak tanımlanmaktadır (Çöl, 1998).

Kent kimliği, bir bütün olarak kentin geçmişi ve sahip olduğu unsurlar ve özelliklerle birlikte bugüne gelmesini yani kent olmasını sağlayan tüm etkileşimleri içinde barındıran kolektif bir sonuçtur. Kent kimliği her kentte farklı faktörler ile şekillenmiştir; her kentte farklı algılanır ve her kentin bir kimliği vardır (Çöl, 1998; Nalkaya, 2006; Demirsoy, 2010).

Kentsel kimlik oluşumu uzun bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmekte ve bu süreçte; kendi nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu, heterojenlik ya da homojenlik, kendi nüfusunun sosyal, etnik, kültürel vb. yapısı ve özellikleri, mekânsal kullanım biçimleri, coğrafi konumu, ekonomik ve toplumsal örgütlenme biçimi, yerel ekonomik işlevi, kentsel işgücünün özellikleri, yönetsel yapısı, mimarisi, kamusal hizmetler ve sunu yöntemleri, ulaşım ağı önemli rol oynamaktadır (Suher, 1995; Es, 2012; Gül, 2012). Kentsel kimliğin oluşumu üç ögeye bağlanmaktadır. Kentsel kimliğin oluşumu sağlayan bu üç öge doğal çevreye, mimarlık değerlerine, kültürel mirasa vb. bağlı olan "kentnin fiziki değerleri", "yaşam kalitesine ilişkin memnuniyet" ve "kentnin kimliğine ilişkin söylemler" şeklindedir (Tekeli, 2008:15).

Küreselleşme sürecinin etkilerinin en yoğun gözlemlendiği mekân, kentlerdir. Küreselleşme süreci kentlerde değişikliklere yol açarken kentler küreselleşmeyi yeniden konumlandırmaktadır. Bugünkü kentsel dinamikler küreselleşmenin mekâna ait ifadeleri olurken, aynı zamanda kentsel dönüşümler de küreselleşme süreçlerini şekillendirmektedir (Short ve Kim, 1999:9).

Küreselleşme sürecinin etkilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, bir yandan kentin anlamı ve küresel düzlemde sahip olduğu rolü, diğer yandan kentsel yapının iç dinamikleri bir diğer ifadeyle kentlerin mekânsal, sosyal ve kültürel yapısı dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün önemli yansımalarından biri de, kentlerdeki farklı sosyo-kültürel kesimlerin mekândaki ayrılaşmasıdır. Kentlerde tanık olunan mekânsal ayrılaşma sürecine paralel olarak farklı sosyal ve kültürel özelliklere sahip olan kişilerin sosyal ve kültürel yaşamları da birbirinden ayrılmaya ve kopmaya başlamıştır.

Küreselleşmenin ayrılmaz bir parçası olarak, mekânı bölme, insanları ayırma ve dışlama süreçleri birçok sosyal bilimcinin en önemli çalışma alanı haline gelmiştir (Harvey, 1990; Reynolds, 1998; Bauman, 1999; Berner, 2007). Küreselleşmenin kendisini çelişkili bir süreç olarak gören Berner'e göre (2007:138) küresel ölçekte ivme kazanan entegrasyon/uyum/bütünleşme, dünya kentlerinde parçalanma ve dağılma süreçlerini doğurmaktadır. Kentin bütünü değil, yalnızca belli merkezleri küresel toplumun bir parçası haline gelmektedir.

Küreselleşmenin esas etkisi, kentlerin kimlikleri, kent hizmetleri kalitesi, çevre değerleri ve kentsel altyapı üzerinde görülmektedir (Keleş, 2001:566). Küreselleşme, kentlerin geleneksel yapısını değiştirerek birbirine benzer yaşam biçimleri ile birbirine benzer kentsel yaşantılar meydana getirmektedir. Ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal boyutlarıyla kentsel yaşantımızı da etkileyen bu süreçte söz konusu boyutların kentsel mekân ile arasındaki ilişki ve etkileşim biçimi kentin silüetini değiştirmektedir. Kentsel yaşantı ile birlikte kentler, benzer yapılaşma eğilimine girerek birbirine benzer özellikler göstermeye başlamıştır. Kentler, kentsel dönüşüm, yenileme, soylulaştırma gibi projeler ile yeniden tasarlanmakta ve olduğundan daha cazip hale getirilmeye çalışılmaktadır (Beyazıt ve Gül, 2013; Kayan, 2015; Beyazıt, 2016).

Küreselleşme, dünya insanları arasındaki kültürel sembollerin takasının hızlanarak, yerel-ulusal kültürlerin değişmesine neden olmaktadır (Ökmen, 2003:18-19). Bu hızlı takas ile birlikte kentsel mekân bir değişim ve dönüşüm yaşarken kentlerin kimliği de değişip dönüşmektedir.

Her kentin kendine özgü bir mimari yapısı vardır. Kentin yerleşim yerlerinden, sosyal mekânlarına, cadde ve sokaklarına, resmi kurumlarına kadar tüm yapılarda bu mimari yapıya rastlayabiliriz. Bu yapı aynı zamanda kentte yaşayanların yaşam tarzlarına da yansımaktadır. Küreselleşme ile birlikte yaşanan süreç kentlerimizi şekillendirmekte, tektipleştirmekte ya da kimliksizleştirmektedir (Beyazıt, vd., 2013).

4. KENTSEL DEĞERLER İLE KÜRESEL DEĞERLERİN YER DEĞİŞTİRMESİ

Küreselleşme dünyayı küresel bir köy haline getirmektedir. Neredeyse her alanda "tektipleşme" yaşanmakta; kurumlardan tüketim kalıplarına her şey benzeşmektedir (Güneş ve Beyazıt, 2012). Küreselleşme yeni tüketim toplumları oluştururken, kent yaşantısında da birbirine benzer bireyler yaratmaktadır. Kentlerdeki dönüşüm kurumsal, ekonomik, siyasi, sivil tüm kent aktörlerinin vizyonu çerçevesinde şekillenmektedir (Keyman ve Koyuncu Lorasdağı, 2010:24).

"Küreselleşmenin ekonomik boyutunu kentlerin dönüşümü üzerinden düşünmek, kentlerin bir kimlik oluşturma mekânı olmaları açısından, küreselleşmenin kültürel ve siyasal boyutlarını ve etkilerini kentlerin dönüşümü üzerinden açıklamayı da olanaklı kılmaktadır" (Keyman ve Koyuncu Lorasdağı, 2010:22).

Yerel yönetimler kentlerine sermayeyi çekebilmek adına kentleri pazarlamak için kentsel canlandırma projelerine tutunmaktadır. Bu projeler vasıtasıyla kentteki rant arttırılmaya, kentin kullanım değerinden çok değişim değerine vurgu yapan bir yerel yönetim ve meta haline gelmiş bir kent söz konusu olmaktadır. Kentler neoliberal politikalar ile yarışmacı kimliklerini ortaya koyarlarken sermaye her kentte aynı şekilde konumlanmamaktadır. Sermaye genel olarak kısa sürede kâr edeceği kentleri seçmektedir. Sermayenin kentleştiği bu dönemde bazı kentler desteklenip gelişmeleri sağlanırken, bazı kentler de gözden düşmektedirler. Bu durum da kentler arasında farklılıklar oluşmasına ve haksız rekabete yol açmaktadır.

Küreselleşme sürecinin yönlendirici ve hızlandırıcı etkilerinin yaşamın tüm yönlerine nüfuz etmesiyle birlikte, dünya üzerinde kentler arasında oluşan eşitsizlikler, kent içi mekânlarda da

kendini göstermektedir. Kentlerde ekonomik, sosyal ve kültürel özellikler açısından farklı olan kişilerin yaşam alanları, birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmaya başlamıştır (Ertürk ve Karakurt Tosun, 2009:51). Neoliberal politikalarla birlikte kentsel mekânda parçalanmalar da yaşanmaktadır. Güvenlikli siteler bunun doğal bir sonucu olup, kimliksizleşmeye neden olmaktadır. Eskiyen, köhneyen, çöken, bozulan yapılar dönüştürülürken kentsel dönüşüm ve türevleri aracılığıyla mekânın eski sahipleri ya da dar gelirli kentten uzaklaşmaya başlamakta ve bu alanlar üst gelir seviyesine sahip grupların hizmetine sunulmaktadır (Görmez vd., 2013:357).

Küreselleşme ile kentteki zengin-yoksul ayrımı, etkisini kentin fiziksel mekânında da göstermektedir. Yoksul kesim, kent merkezinden uzakta gecekondu türü alanlarda veya kent merkezlerinde eski konut bölgelerinde yaşarken, zengin kesim kent merkezinden uzakta yepyeni kent parçalarında yaşamaktadır. Son dönemlerde de, kent merkezlerinde, rant tesislerine dönüştürülmek istenen bazı kent parçaları kentsel dönüşüm projeleri adı altında otellere, çok katlı geçitlere, otoyollara, lüks alışveriş merkezlerine dönüştürülmektedir. Modern kentleşmenin bir ürünü olarak değerlendirilen gökdelenler de aynı şekilde küreselleşmenin kent mekânına olan etkisinin bir göstergesidir. Günümüz kapitalist kentlerinde gökdelenler, sermayenin bir yere toplanması, kentleşme, kentsel toprak değerlerinin yükselmesi, gelir dağılımındaki dengesizlik ve insanın doğayı denetim altına alma isteğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Duru, 2001:333). Küresel kentlerde gökdelenlerle gecekondu, ihtişamlı çok katlı plazalarla yıkık dökük binalar, yüksek korunaklı lüks konutlarla düşük kaliteli, sıradan ve bakımsız konutlar aynı kentsel mekânda bulunmaktadır (Kayan, 2015:287).

Kentleşme, modern dünyanın uğradığı tarihsel değişimin ve ekolojik açıdan bozulmanın bir simgesi ve gerçeği olarak ele alınmaktadır. Çünkü kentler, organik nitelikteki yaşamsal ilişkilerin sentetik ilişkilere dönüşmesinin simgesi olmuşlardır (Bookchin, 1992). Bu bağlamda Bookchin (1992:283) kentlerin sadece bölgesel biçimlerini değil, kültürel bütünlükleri ve benzersizliklerini de yitirdiklerini söylemektedir.

Küreselleşme ile birlikte yaygınlaşan tek tip kültür ulusal ve yerel değerlerin önemini kaybetmesine neden olmaktadır. Yerel mutfağın yerini alan “fast food” restoranlar günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Televizyon ve internet, tek tip kültürün yaygınlaşmasında rol oynayan en etkin güçlerdendir (Aslanoğlu, 1998:116). Ulaşım, iletişim ve haberleşme araçları sayesinde “uzak yerler” diye bir şey kalmamakta, en uzaktaki kültürler ile en yakındaki kültür yan yana yürümekte, ama baskın olan küresel kültür olmaktadır (Kayan, 2015:287).

Tarihsel doku ve derinlik, bir kentin kimliğini oluşturan en temel faktörlerdir. Ancak çoğu kent bu dokuyu ve derinliği kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Küreselleşme süreciyle birlikte, neoliberal politikalar sonucunda kentleri markalaştırmak için planlar geliştirip uygulanırken, çoğunlukla belediyecilik projelerinin hayata geçirilmeye çalışılması, bir köşedeki antik bir parçanın rehabilitasyonu ile kentin markalaşacağına dair algı söz konusudur. Bu bağlamda kentsel dönüşüm ve markalaşma çalışmaları, kentin tarihsel, kültürel ve sosyal belleğini kaybetmesine yol açıcı ve kentliyi ait olduğu kente yabancılaştırıcı etkiler ve sonuçlar doğurmaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte benzer yapılaşma eğilimleri yaygınlaşarak kentler “içi boşaltılmış bir mekân” haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. İç ve dış dinamiklerin etkisiyle kent imgeleri/sembolleri de değişime uğramaktadır. Bu küresel sürece paralel yerel özgünlüklerin ve kentsel değerlerin belirleyici olduğu kent kimlikleri de yok olmaktadır.

Tüketim toplumunun izleri kentlerde küreselleşme süreciyle birlikte somut bir şekilde görülmekte, izlenmektedir. Yerel ekonomi küresel üretim ve tüketim zincirlerine

eklemlenmekte ve bu eklemlenme süreci kentsel kimliğin dönüşümünde belirleyici etkilere neden olmaktadır. Konut, eğlence, dinlenme ve çalışma alanları bu yeni küresel olguya göre yeniden şekillenmektedir. Farklı gelir grupları bu süreci farklı şekillerde yaşamaktadır. Bu durum kentsel mekâna yansımaktadır. Kentsel mekânların kullanım biçimlerindeki değişim de kent kimliğinin dönüşümüne neden olmaktadır.

Kentler, küresel tüketim zincirinin halkalarından biri olan AVM'ler aracılığıyla da küresel sisteme hızlı bir şekilde uyum sağlamaktadır. Kentlerin ana merkezlerinde inşa edilen AVM'ler kentsel doku ile ilişki kuramayan bir yama görünümü taşımaktadırlar. Bunun sonucu olarak kentsel ve kamusal alanlar da canlılığını yitirmektedir. "Yaşayan kent"ten "AVM'de yaşayan kent"e doğru hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır (Beyazıt, 2016). Fonksiyonel açıdan gündelik hayatın bir parçası haline gelen ancak kentsel kimlik yaratamayan AVM'ler yeni birer sosyalleşme mekânı olarak kentteki tarihi, doğal ve kültürel mekânların yerini almaktadır. Ancak AVM'lerde yaşayan kent halkı kentsel mekândan koparak kentsel aidiyetlerini de yitirmektedirler. Kentsel mekân ve yaşam biçimindeki değişiklikler paralel şekilde birbirini ve dolayısıyla kenti ve kentin kimliğini de etkilemektedir.

5. SONUÇ

Küreselleşme toplumsal ve iktisadi sürecin yeni bir aşamasıdır. Neoliberal politikalar başta devlet olmak üzere birçok alanı sermayenin istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmektedir. Bu dönüşüm sürecinde kentler kapitalist sistem için özel bir anlam taşımaktadır ve bu sebeple kentsel mekân üzerindeki roller yeniden tanımlanmaktadır.

İçinde barındırdığı değerler sistemi bağlamında tüm yapıları değiştirip dönüştüren küreselleşme ile birlikte kentler bu oluşumdan en çok etkilenen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu sürece sermaye yön vermektedir ve süreç geri dönülmez bir şekilde -kentleri ve kent kimliklerini aşındırma potansiyeli ile birlikte- yeni bir yapı inşa etmek için kentleri dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Kentlerin kendi kültürel farklılıklarını ve kimliklerini oluşturma isteği sonucunda doğmuş olan kent kimliği kavramı, tarihsel süreç içerisinde sürekli bir değişim yaşamaktadır. Bu değişim ve dönüşüm kent kimliğini etkilemeye devam etmektedir. Küreselleşme ile birlikte kentlerin çoğunda görülen benzer yapılaşma eğilimleri, kentlerin birbirlerine benzemeleri sonucunu da beraberinde getirmektedir. Tektipleşip aynışmaya başlayan kentler yerel özgünlüklerini aşındırarak kendilerine özgü olan kimliklerini kaybetmektedirler.

Bu bağlamda tarihsel, sosyal ve kültürel geçmişinden kopuk, tektipleştirilen ve kimlik erozyonuna uğrayan bir kent olmamak için özgün kentsel değerler ile kentlerin tarihi, doğal ve kültürel birikimleri korunmalıdır. Bunun yanı sıra kent halkının kentsel aidiyetleri güçlendirilmeli ve kenttaşların yaşadıkları mekânı benimsemeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Aslanoğlu, R. (1998). Kent Kimlik ve Küreselleşme. Asa Kitabevi. Bursa.

Beyazıt, E. (2016). Kent Kimliği Bağlamında Hatay-Kent Aktörleri Gözüyle Kentsel Kimlikte Kırılma Noktaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Isparta.

Beyazıt, E. - Gül, H. (2013). Kentsel Kimlik ve Kent Markalaştırması Tartışmaları Bağlamında Hatay ve Kentsel Kimlik Erozyonu, Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar-KAYSEM VIII. 11-12 Mayıs 2013. Hatay.

Beyazıt, E.; Gül, H. - Güneş, M. (2013). Kent Kimliği ve Kimliksizleş(tiril)en Kentler Üzerine Bir Tartışma, Kent Üzerine Özgür Yazılar. (Ed. C.Ergun-M.Güneş-A.D.Ergun). Bağlam Yayınları. İstanbul.

- Bookchin, M. (1992). Kentsiz Kentleşme. (Çev. B.Özyalçın). Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Çağlar, N.; Aksu, A. - Uludağ, Z. (2006). Hürriyet Meydanı: Bir Kentsel Mekânın Yenilik ve Dönüşüm Öyküsü. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi. 21(1). 177-182.
- Çöl, Ş. (1998). Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi. İstanbul.
- Davies, J.S. - Imbroscio, D.L. (2017). Kentsel Politika Teorileri. (Çev.E.Şevket Ataman). Litera Yayıncılık. İstanbul.
- Demirer, G.N. - Torunoğlu, E. (1997). “Çevresel/Ekolojik Yıkıma Siyasal Bir Yaklaşım”. Ve Kirlendi Dünya. Öteki Yayınevi. İstanbul.
- Demirsoy, M. S. (2006). Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerine Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Duru, B. (2001). Gökdelenler ve Kent. Cevat Geray’a Armağan. Mülkiyeliler Birliği Yayınları. Ankara. No: 25. 331-362.
- Ergun, C.; Gül, H. - Sallan Gül, S. (2013). Neoliberal Küreselleşme ve Küresel Kent. Kent Üzerine Özgür Yazılar. (Ed.C.Ergun-M.Güneş-A.D.Ergun). Bağlam Yayınları. İstanbul. 40-69.
- Ertürk, H. - Karakurt Tosun E. (2009). Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10(16). 2009/1. 37-53.
- Es, M. (2012). Kentsel Dönüşüm. Büyüteç. Ankara Sanayi Odası Yayın Organı. Ankara. 54-67.
- Görmez, K.; Altınışık, H.U. - Bahçeci, H.I. (2013). Muhafazarlık, Neoliberalizm, Kentsel Dönüşüm ve Kimliksiz Kentler. Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar-KAYSEM VIII Bildiriler Kitabı. Pegem A Akademi. Ankara. 355-360.
- Gül, H. (2012). Kentleşme, Çevre, Yerel Politika ve Sürdürülebilirlik. Çevre Sosyolojisi. (Ed. M. Tuna). Yayın No: 2482. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir. 154-183.
- Gül, H. - Ergun, C. (2010). Urban Regeneration and Social Segregation: The Case of Istanbul. Toplum ve Demokrasi, 5(11). 155-172.
- Güneş, M. - Beyazıt, E. (2012), Yerel Gündem 21’den Kent Konseylerine-“Ulusal” Kentlerden “Küresel” Köylere, 2. Baskı. Detay Yayınları. Ankara.
- Harvey, D. (1978). The Urban Processes Under Capitalism: A Framework for Analysis. IJURR 2. No: 1. 101-132.
- Harvey, D. (1990). Flexible Accumulation Through Urbanization Reflections on Postmodernism in the American City. Perspecta. The Yale Architectural Journal. No:26. 251-272.
- Harvey, D. (2003). Postmodernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri. (Çev. S. Savran), Metis Yayınları. İstanbul.
- Harvey, D. (2008). Umut Mekânları, (Çev.Z.Gambetti). Metis Yayınevi. İstanbul.
- Harvey, D. (2009). Sosyal Adalet ve Şehir. (Çev.M. Moralı). Metis Yayınları. İstanbul.
- Held, D. (1995). Ulus Devletin Çöküşü. Yeni Zamanlar (Ed. S. Hall ve M. Jacques). (Çev. A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları. İstanbul.

- Kayan, A. (2015). Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri ve Küresel Kentlerin Özellikleriyle İlgili Bir Değerlendirme, *Journal of Entrepreneurship & Development/ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 10(1). 265-289.
- Keleş, R. (2001). Küreselleşme ve Yerel Yönetimler. Cevat Geray'a Armağan. Mülkiyeliler Birliği Yayınları. Ankara. No: 25. 563-572.
- Keskinok, Ç. (2006). Kentleşme Siyasetleri. Kaynak Yayınları. İstanbul.
- Keyman, E. F. (2002). Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı. *Doğu Batı Dergisi*. Sayı:18.
- Keyman, E.F. - Koyuncu Lorasdağı, B. (2010). Kentler: Anadolu'nun Dönüşümü-Türkiye'nin Geleceği. Doğan Kitap. İstanbul.
- Nalkaya, S. (2006). Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği. *Yapı Dergisi*. Sayı: 292. 39-43.
- Ökmen, M. (2003). Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar. *Yerel ve Kentsel Politikalar*. (Ed. M.A. Çukurçayır-A.Tekel). Çizgi Kitabevi. Konya. 17-63.
- Öncü, A. - Weyland, P. (2007). Mekân, Kültür, İktidar-Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler. 2. Baskı. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Reynolds, N. (1998). Composition's Imagined Geographies: The Politics of Space in the Frontier. *City and Cyberspace. College Composition and Communication*. 50(1). 12-35.
- Rondinelli, D.A.; Johnson, J.H.; Kasarda, J. (1998). The Changing Forces of Urban Economic Development: Globalization and City Competitiveness in the 21st Century. *Cityspace: A Journal of Policy Development and Research*. 3(3). 71-105.
- Sarioğlu, S. (2005). Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri:İstanbul Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- Sassen, S. (1998). *Globalization and Its Discontents*. The Free Press. New York.
- Sassen, S. (2000). The Global City: Strategic Site/New Frontier. *American Studies*. 41(2/3).79-95.
- Scott, A.J. (2001). *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*. (Ed.A.J.Scott). Oxford University Press. New York.
- Short, J.R. - Kim, Y.H. (1999). *Globalization and The City*. Addison Wesley Longman. Essex.
- Smith, N. (2006). Yeni Küresellik Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma. *Planlama*. (Çev. İ. Urkun-Bowe-İ. Gündoğdu). Sayı: 36. 13-27.
- Suher, H. (1995). Kent Kimliğine Etkili Yasa Uygulamaları, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu. İstanbul. 3-12.
- Şengül, H.T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. Demokrasi Kitaplığı. İstanbul.
- Tekeli, İ. (2008), Bir Kentin Kimliği ve Marka Olması Konusunda Nasıl Düşünülebilir?, *Kent-Müze-Tarih Söyleşileri Dizisi-5*, Antalya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. Antalya.
- Tümtaş, M. S. (2009). Yeni Dönem Kentsel Politika Önerisi: Kentsel Dönüşüm, *İktisat Dergisi*. Sayı: 500. 56-61.
- Tümtaş, M.S. (2012). *Kent, Mekân ve Ayrışma-Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Türkün, A. - Kurtuluş, H. (2005). Giriş. İstanbul'da Kentsel Ayrışma. (Ed. H. Kurtuluş). Bağlam Yayınları. İstanbul. 9-24.